

(L.M.P. Scholten, ed.): *Bijbellezingen van wijlen Mr. Is. Da Costa, opgetekend en medegedeeld door J.F. Schimsheimer*. Uitgeverij Van den Berg, Zwijnrecht 1983. Deel 1 (met portr.) f 29,75. Deel 2 f 29,75.

Mede door de aandacht die Allard Pierson in *Oudere Tijdgenooten* aan de door Da Costa te zijnen huize gehouden bijbellezingen gaf, zijn deze ook bij het nageslacht vermaard gebleven. Er is dan ook zeker vraag naar de negen delen *Bijbellezingen* die Schimsheimer tussen 1864 en zijn overlijden in 1878 publiceerde. Dit verklaart de moed van de journalist L.M.P. Scholten om een nieuwe, naar spelling gemoderniseerde uitgave te verzorgen en van de uitgever om deze in een zeer verzorgde uitvoering op de markt te brengen. Ik hoop - en verwacht - dat velen erdoor in hun geloof opgebouwd zullen worden.

Nu dient wel in rekening gebracht te worden dat *DNK* bij dit soort ondernemingen niet allereerst geestelijke, maar wetenschappelijke maatstaven aanlegt wanneer men het om een oordeel vraagt. En vanuit deze hoek zijn er toch wel bezwaren in te brengen tegen de gekozen opzet. In de eerste plaats geeft de editor nergens aan, hoe hij deze wil verantwoorden. Zelfs over de aard van het werk worden wij pas aan het slot van zijn eigen *Inleiding* op deel 2 ingelicht.

Daar blijkt dan ook dat de titelpagina - die van de originele uitgaaf is overgenomen - zacht gezegd te bescheiden is over het aandeel van Schimsheimer.

Deze heeft in feite een reuzenwerk volbracht door de improvisaties van Da Costa, waarin hij zichzelf voortdurend herhaalde en waarin hij zich de ene excurs na de andere veroorloofde, te systematiseren. Deze getalenteerde boekhouder heeft zich afgevraagd: wat bracht Da Costa in zijn lezingen te berde wat hij nog niet elders gepubliceerd had, en zo, ordenend en schiftend volgens de volgorde der bijbelboeken kwam een reeks uiterst populaire en tegelijk lacuneuze bijbelcommentaren tot stand.

Hoewel de lof van Pierson voor Schimsheimer borg staat voor zijn betrouwbaarheid, is diens aandeel zodanig dat ook de meest populaire uitgave moet beginnen met dit aspect trouwhartig te vermelden. Helaas is dat niet gebeurd, en daarmee vervalt ieder verdergaand votum van de wetenschapper. Van een kritisch apparaat, waarin getracht wordt aan de hand van andere publicaties van Da Costa en over hem en zijn lezingen een soort bronnensplitsing toe te passen, is geen sprake. Jammer, maar het is niet anders, en bovendien is de vraag gewettigd of zo'n uitgave de moeite waard zou zijn geweest. Wellicht niet, maar mijn inziens had de heer Scholten althans het vraagstuk moeten aansnijden en zijn keus verantwoorden.

In deel 1 valt hij met de deur in huis door een levensbeschrijving van Da Costa te verstreken, waarin hij helaas niet de terughoudendheid betracht zijn hoofdpersoon geheel zelf aan het woord te laten. Hij valt hem met Kohlbrugge lastig, en vervolgens met een eigen opmerking tegen de 'Medische' weg tot kerkherstel. Geheel overbodig, daar hij vervolgens aantoonde dat zijn held zelf niet consistent is gebleken op dit punt. Verder viel mij op dat over Da Costa's verknochtheid aan de predestinatieleer te weinig wordt gezegd, dat de houding van de overgrote meerderheid der gereformeerden tegenover het chiliasme te vriendelijk wordt weergegeven (bij tijden was er fel verzet tegen), dat er alleen maar oude oefenaars als parallel tot Da Costa's optreden worden aangehaald, geen tijdgenoten (zie bijvoorbeeld mijn bijdrage over James in *Aspecten*) en dat het merkwaardig fenomeen van de collecte voor de armen niet voldoende wordt